

แนวทางการบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาสู่องค์กร สมรรถนะสูง

Guidelines for Vocational Educational Institution Management towards High-performance Organizations

สุนทรี วรรณไพเราะ¹ และพัชรินทร์ อักษรพอม²

Suntaree Wannapairo¹ and Patcharin Augsonpom²

¹ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ จังหวัดสงขลา 90000

Lecturer Educational Administration, Thaksin University, Songkhla 90000

² วิทยาลัยการอาชีพกันตัง จังหวัดตรัง 92110

Kantang Industrial and Community Education College, Trang 92110

¹ Corresponding Author: E-mail: rukna_dao@hotmail.com

Received: 23 Sep. 2023; Revised: 10 Oct. 2023; Accepted: 26 Oct. 2023

บทคัดย่อ

ในการบริหารสถานศึกษาให้เป็นองค์กรสมรรถนะสูง แนวทางการบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาสู่องค์กรสมรรถนะสูง ถือเป็นสิ่งสำคัญและเป็นกุญแจสำคัญในการขับเคลื่อนสถานศึกษา ให้ประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลสูงสุดได้โดยการนำแนวทางการบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาสู่องค์กรสมรรถนะสูง ที่ประกอบด้วย องค์ประกอบ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การพัฒนาระบบการบริหารจัดการเชิงรุก 2) การพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะ และรูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลาย 3) การพัฒนาครูและผู้เชี่ยวชาญในอาชีพเฉพาะทาง 4) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่เข้มแข็ง และ 5) ปัจจัยสนับสนุนพิเศษที่เอื้อต่อการผลิตกำลังคนอาชีวศึกษาคุณภาพสูง ดังนั้น การพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์กรสมรรถนะสูง จึงมีความจำเป็นในการที่จะทำให้องค์กรมุ่งสู่องค์กรสมรรถนะสูง เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดขององค์กร และความก้าวหน้าขององค์กรต่อไป

คำสำคัญ: แนวทางการบริหาร องค์กรสมรรถนะสูง

Abstract

In management educational institutions to be high-performance organizations, guidelines for management vocational educational institutions towards high-performance organizations are considered important and are the key to drive educational institutions to achieve success with maximum effectiveness. This can be conducted by adopting guidelines for management vocational educational institutions towards high-performance organizations. The model consists of 5 elements, i.e., 1) development of a proactive management system, 2) development of competency-based curriculum and various learning formats, 3) development of teachers and experts in specific occupations, 4) creation of collaborative networks, and 5) special supporting factors that facilitate the production

of high-quality vocational manpower. Therefore, it is necessary to make the organization move towards a high-performance organization in order to achieve maximum efficiency and effectiveness and its sustainable progress.

Keywords: Management Guidelines, High-performance Organizations

บทนำ

การศึกษาในประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงตลอดระยะเวลากว่าร้อยปี หลักสูตรการศึกษา มีการปรับเปลี่ยนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ก้าวทันต่อวิทยาการและเทคโนโลยีสมัยใหม่ ซึ่งปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการศึกษาในปัจจุบันที่มีการแข่งขันสูง โดยเฉพาะด้านคุณภาพสถานศึกษา มีความจำเป็นต้องพัฒนาองค์การให้มีขีดสมรรถนะสูง เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงหน่วยงานภาครัฐ ต้องเร่งปรับปรุงสถานศึกษาให้เป็นองค์การที่เข้มแข็ง มีแรงบันดาลใจและมีวิสัยทัศน์ในการจัดการศึกษา ที่ชัดเจนพร้อมพัฒนาเป็นสถานศึกษาที่มีการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีคุณภาพตามมาตรฐานสากล สร้างระบบควบคุมการจัดการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา สร้างวัฒนธรรมใหม่ในองค์กร ปรับปรุงระบบโรงเรียนให้เป็นแบบร่วมคิดร่วมทำ ส่งเสริมการมีส่วนร่วม และการประสานงานอย่างมีศักยภาพ เพื่อให้สามารถสร้างเครือข่ายการพัฒนา ระหว่างสถานศึกษากับสถานศึกษา และองค์กรอื่น [1]

ประเทศต่าง ๆ ให้ความสนใจเกี่ยวกับการสร้างองค์กรสมรรถนะสูงอย่างแพร่หลาย [2] เพราะการพัฒนาองค์กรให้เป็นองค์กรที่มีสมรรถนะสูง มุ่งความสำคัญไปที่การทำงานและการประยุกต์สู่การแข่งขันระดับโลก [3] สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการไทย (พ.ศ. 2551-พ.ศ. 2555) ในประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 มุ่งสู่การเป็นองค์กรที่มีขีดสมรรถนะสูง บุคลากรมีความพร้อมและความสามารถในการเรียนรู้ คิดริเริ่ม เปลี่ยนแปลงและปรับตัวได้อย่างเหมาะสมต่อสถานการณ์ต่าง ๆ และแผนยุทธศาสตร์ปี พ.ศ. 2556-2561 ในประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาองค์การให้มีขีดสมรรถนะสูงและทันสมัย บุคลากรมีความเป็นมืออาชีพ [4] และความท้าทายที่เป็นพลวัตของโลกศตวรรษที่ 21 การเปลี่ยนแปลงบริบทเศรษฐกิจและสังคมโลก การปฏิวัติ

ดิจิทัล (Digital Revolution) และการเปลี่ยนแปลงสู่อุตสาหกรรม 4.0 (The Fourth Industrial Revolution) ที่ส่งผลกระทบต่อการบริหารจัดการศึกษา เช่น ปัญหาคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษาในทุกระดับ และการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่ยังไม่เหมาะสมขาดความคล่องตัว ยังมีความเหลื่อมล้ำในด้านโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษา การปรับเปลี่ยนและพัฒนากระบวนการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ จึงมีความจำเป็นที่ประเทศไทยต้องปฏิรูปการศึกษา เพื่อให้ระบบการศึกษาซึ่งเป็นกลไกหลักของการขับเคลื่อนประเทศ สามารถนำพาประเทศไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน [5]

การมุ่งมั่นสู่ความเป็นเลิศและเป็นองค์กรสมรรถนะสูงถือเป็นหัวใจสำคัญอย่างหนึ่งขององค์การแห่งการเรียนรู้ เพราะ ความผูกพันมุ่งมั่นในสัญญา และความสามารถในการเรียนรู้ขององค์กรจะไม่มีวันมากไปกว่าผลรวมของความสามารถและความผูกพันในการเรียนรู้ของบุคลากรแต่ละคน การมุ่งมั่นสู่ความเป็นองค์กรสมรรถนะสูงนำมาซึ่งพันธะสัญญาต่อการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องในทุกระดับขององค์กร รวมถึงการสนับสนุนให้บุคลากรทุกคนขององค์กรได้รับการพัฒนา และมีประสบการณ์ในรูปแบบต่าง ๆ องค์กรต้องมีความเชื่อมั่นอย่างแรงกล้าว่าบุคลากรทุกคนจะเรียนรู้และฝึกฝนอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ถือเป็นเป้าหมายของทุกองค์กรทั่วโลก การสร้างองค์กรให้มีสมรรถนะสูงนั้นเป็นสิ่งที่ท้าทาย ที่เกิดขึ้นโดยการเชื่อมโยงด้านสภาพแวดล้อม ประสมประสานบทบาทของผู้บริหารระดับกลาง ภาวะผู้นำระดับสูง และการปรับปรุงองค์กรแบบดั้งเดิมให้กลายเป็นองค์กรใหม่ [6]

การบริหารจัดการสถานศึกษาอาชีวศึกษาเพื่อก้าวสู่องค์กรสมรรถนะสูง จึงเป็นเรื่องที่ท้าทาย เพราะโรงเรียนจะต้องปรับตัว เพื่อก้าวข้ามขีดจำกัดของระบบราชการ โดยอาศัยการปรับเปลี่ยนในด้านของโครงสร้างสายบังคับบัญชาและวัฒนธรรมองค์การ เพื่อสร้าง

อัตลักษณ์ ความโดดเด่น ความเหนือกว่าและการพัฒนาต่อยอดอย่างยั่งยืน โดยมุ่งหวังที่จะพัฒนาองค์กรของตนเองให้เป็นองค์กรที่มีขีดสมรรถนะสูง (High Performance Organization: HPO) เป็นรากฐานและแนวทางสำคัญที่จะทำให้องค์กรประสบความสำเร็จ หากแต่ความสำเร็จนั้น ไม่ได้วัดกันที่ผลตอบแทนทางธุรกิจ แต่วัดกันที่การบริหารจัดการเชิงยุทธศาสตร์ ถือเป็นหลักในการบริหาร ที่จะช่วยให้องค์กรมีการกำหนดแนวทางที่ชัดเจนรวมทั้งมีการติดตามและประเมินผลในระยะยาว [6] เพื่อให้การพัฒนาด้านคุณภาพของสถานศึกษาอาชีวศึกษาให้ได้มาตรฐานตามเกณฑ์การจัดการศึกษา ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาแนวคิดจากนักการศึกษา รวมทั้งแผนการศึกษาชาติ 2560-2575 เพื่อมาสังเคราะห์เนื้อหาและแนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการสถานศึกษาอาชีวศึกษาสู่องค์กรสมรรถนะสูง

จากการศึกษารายงาน หลักการ แนวคิด ทฤษฎี ที่พบว่า สถานศึกษาอาชีวศึกษาฯ ยังไม่มีแนวทางการพัฒนาระบบบริหารจัดการสถานศึกษาอาชีวศึกษาสู่องค์กรสมรรถนะสูง ยังคงใช้ระบบราชการแบบเดิมที่กำหนดจากส่วนกลาง ทำให้เกิดความล่าช้าในการปฏิบัติงาน ข้ำซ้อนไม่ทันสมัย และไม่สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน ดังนั้นจากการสังเคราะห์ สรุปได้ว่า การจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ และมาตรฐานนั้น จะต้องมึระบบบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ มุ่งเน้นการปรับปรุงโครงสร้าง บทบาทและระบบบริหารจัดการศึกษาให้มีความคล่องตัว ชัดเจน และสามารถตรวจสอบได้ตามหลักธรรมาภิบาล [4] จึงจะสามารถยกระดับสถานศึกษาอาชีวศึกษาสู่ความเป็นเลิศหรือเป็นองค์กรสมรรถนะสูง เพราะสถานการณ์ความก้าวหน้าด้านการศึกษามีการปรับเปลี่ยนอย่างรวดเร็ว จำเป็นอย่างยิ่งที่ระบบการบริหารจัดการสถานศึกษาอาชีวศึกษาต้องรองรับการเปลี่ยนแปลง เพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่องและให้เกิดความยั่งยืน ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงเป็นแรงจูงใจให้ผู้วิจัย มีความสนใจที่จะพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการสถานศึกษาอาชีวศึกษาสู่องค์กรสมรรถนะสูง โดยอาศัยกระบวนการวิจัย และพัฒนา (R&D) ตามหลักการ แนวคิด ทฤษฎีการพัฒนาระบบการบริหารจัดการโรงเรียนตามภารกิจในการบริหาร งานโรงเรียน

ทั้ง 4 ฝ่าย ที่จะต้องสอดคล้องกับนโยบาย ยุทธศาสตร์ของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาและจะเป็นแนวทางให้สถานศึกษาอาชีวศึกษานำไปพัฒนาเพิ่มขีดความสามารถ และมีความพร้อมที่จะเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และเป็นเครื่องมือสำหรับการพัฒนาการศึกษาอาชีวศึกษาของชาติที่จะเป็นสถานศึกษาที่ผลิตและพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษารองรับเทคโนโลยีฐานนวัตกรรมสอดรับและตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงานและสถานประกอบการต่อไป

1. นโยบายและจุดเน้นของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

นโยบายหลัก (Policy) 5 ด้าน คือ 1) ยกระดับคุณภาพอาชีวศึกษา (Quality) 2) ยกระดับความร่วมมือ (Cooperation) 3) ขยายโอกาสการอาชีวศึกษา (Equity) 4) เสริมสร้างอาชีวศึกษาปลอดภัย (Safety) 5) เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ (Efficiency) และ 9 นโยบาย เร่งด่วน (Quick Win) 1) บริหารงานบุคคลและวิทยฐานะของข้าราชการครูบุคลากรทางการศึกษา เลขาธิการพลเรือน 2) ยกระดับอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ในทุกระดับการศึกษา (ปวช. ปวส. ป.ตรี) 3) ยกระดับโครงการอาชีวะอยู่ประจำ เรียนฟรี มีอาชีพ 4) ขับเคลื่อนโครงการทวิศึกษาแนวใหม่ 5) ขับเคลื่อนศูนย์อาชีวะช่วยประชาชน (Fix it Center) 6) ขับเคลื่อนศูนย์อาชีวะปลอดภัย 7) ปฏิรูปกลุ่มวิทยาลัยเกษตรและประมง 8) ประชาสัมพันธ์และสร้างภาพลักษณ์อาชีวศึกษา 9) ปรับปรุง กฎ ประกาศ ระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่ง [7]

2. โอกาสและความท้าทายในการพัฒนา กำลังคนอาชีวศึกษาสมรรถนะสูง

ในปัจจุบันความต้องการกำลังคนและการผลิตกำลังคนของประเทศไทย ที่สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา [8] ได้รายงานความต้องการกำลังคนเพื่อใช้วางแผนการผลิตและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ เพื่อตอบสนองความต้องการในอนาคต (5-10 ปีข้างหน้า) เพื่อรองรับการแข่งขันที่จะเกิดขึ้นในอนาคต โดยสรุปผลการเปรียบเทียบผลประมาณการอุปสงค์และอุปทานของแรงงาน ด้านอาชีวศึกษาพบว่า

2.1 ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ผลการคาดประมาณอุปสงค์และอุปทานของแรงงานในระดับ ปวช. พบว่าในปี พ.ศ. 2563 สาขาสังคมศาสตร์ ธุรกิจ และกฎหมาย จะเป็นสาขาที่มีความต้องการแรงงานมากกว่ากำลังแรงงานที่มีอยู่จริง หรือเกิดอุปสงค์ส่วนเกินมากที่สุด และเป็นสาขาที่มีแนวโน้มที่จะเกิดอุปสงค์ส่วนเกินสูงสุดถึง 0.22 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2568 รองลงมาคือ สาขาการบริการ สาเหตุส่วนหนึ่งมาจากผู้เข้าศึกษาในระดับ ปวช. มีแนวโน้มที่ลดลงส่งผลให้อัตราการขยายตัวของกำลังแรงงานในสาขาวิชาดังกล่าวมีน้อยกว่าอัตราการขยายตัวของความต้องการแรงงาน จึงทำให้กำลังแรงงานไม่เพียงพอต่อความต้องการ นอกจากนี้บางสาขาที่มีผู้สำเร็จการศึกษา มากกว่าความต้องการของแรงงานในตลาด ส่วนสาขาวิศวกรรมศาสตร์ การผลิต และการก่อสร้างเป็นสาขาที่มีอุปทานส่วนเกินมากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับสาขาวิชาอื่น ๆ

2.2 ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ผลการคาดประมาณอุปสงค์และอุปทานของแรงงานในระดับ ปวส. หรืออนุปริญญา พบว่า ในปี พ.ศ. 2563 และปี พ.ศ. 2568 สาขาวิศวกรรมศาสตร์ การผลิต ก่อสร้าง และสังคมศาสตร์ ธุรกิจ และกฎหมายเป็นสาขาที่มีสัดส่วนจำนวนมากเมื่อเทียบกับสาขาวิชาอื่น แต่ความต้องการแรงงานมีสูงมากกว่ากำลังแรงงานที่สำเร็จการศึกษาในระดับ ปวส. จึงส่งผลให้เกิดอุปสงค์ส่วนเกินในตลาดแรงงานระดับ ปวส. ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของตลาดแรงงาน เช่น สาขาเกษตรศาสตร์มีอุปทานแรงงานส่วนเกินเท่ากับ 0.004 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2563 และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเป็น 0.007 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2568

2.3 ด้านผลผลิตมีแนวโน้มหลัก 1 องค์ประกอบ ได้แก่ คุณลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษา นอกจากจากประเด็นปัญหาข้างต้น ประเทศไทยยังเผชิญความท้าทายในการเข้าสู่ยุคเทคโนโลยีและการสื่อสาร ทำให้ประเทศไทยต้องเร่งพัฒนาและเพิ่มทักษะ และมาตรฐานฝีมือแรงงานให้พร้อมเป็นแรงงานของภูมิภาคอาเซียนเพื่อสร้างโอกาสที่ดีกว่าการลดเงื่อนไขให้ผู้ประกอบการนำเข้าแรงงานต่างชาติเข้ามาทดแทน ดังนั้นจึงควรมีการวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาและพัฒนากำลังคนให้สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจ

และสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 หมายความว่า 12 ไทยมีกำลังคนสมรรถนะสูง มุ่งเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ตอบโจทย์การพัฒนาแห่งอนาคต ที่กล่าวถึงการพัฒนากำลังคนของไทยเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างที่สำคัญที่ส่งผลให้ประเทศจะขาดกำลังคนในเชิงปริมาณ การเติบโตของนวัตกรรมแหล่งความรู้ ระดับโลกออนไลน์ที่มีต้นทุนและราคาต่ำ วงจรชีวิตของความรู้สั้นลงโดยเฉพาะด้านดิจิทัลและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงเร็ว และแนวโน้มความต้องการเรียนรู้ตามความสนใจรายบุคคลที่ภาคเอกชนที่เริ่มให้ความสำคัญกับการสรรหาและการจ้างงานตามสมรรถนะในการทำงานมากกว่าคุณวุฒิทางการศึกษา เพื่อนำไปสู่การพลิกโฉมกำลังคนสมรรถนะสูงที่มีภาวะผู้นำสูง สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงและเพิ่มขีดความสามารถของประเทศต่อไป [9]

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น จึงเห็นควรให้มีการทบทวนความต้องการกำลังคนเพื่อวางแผนการผลิตและพัฒนากำลังคนในภาพรวมของประเทศ เพื่อตอบสนองต่อการแก้ไขปัญหาและพัฒนานโยบายต่าง ๆ ในบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป โดยหวังว่า ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในภาคส่วนต่าง ๆ จะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษาของประเทศไทย ให้ประสบผลสำเร็จ และส่งผลต่อการสร้างขีดความสามารถในการพัฒนาประเทศในภาพรวมต่อไป

3. การผลิตกำลังคนอาชีวศึกษาคุณภาพสูง

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา [10] ได้กำหนดบทบาทภารกิจของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ที่จะต้องมีการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับบริบทของการพัฒนาประเทศ โดยได้กำหนดทิศทางยุทธศาสตร์อาชีวศึกษา ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) กำหนดค่านิยม: คุณธรรม คุณภาพ ความร่วมมือ ความเป็นมืออาชีพ มีวิสัยทัศน์ คือ “สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาเป็นองค์กรหลัก ในการผลิตและพัฒนากำลังคน ด้านวิชาชีพที่มีคุณภาพ คุณธรรม สอดคล้องกับความต้องการในการพัฒนาประเทศ” เพื่อให้บรรลุตามวิสัยทัศน์ โดยสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาได้กำหนดพันธกิจ ที่สำคัญไว้ 5 พันธกิจ

ได้แก่ 1) ยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการผลิตและพัฒนากำลังคนด้านวิชาชีพ 2) ขยายโอกาสการศึกษาวิชาชีพให้กับประชาชนทุกช่วงวัย 3) เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการอาชีวศึกษาภายใต้หลักธรรมาภิบาล 4) พัฒนางานวิจัยสิ่งประดิษฐ์ นวัตกรรม เทคโนโลยี และสร้างองค์ความรู้ และ 5) พัฒนาครูและบุคลากรการอาชีวศึกษาให้มีคุณภาพด้วยวิธีที่หลากหลาย ดังนั้น สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จึงกำหนดให้มีโครงการ เพื่อนำสู่การผลิตกำลังคนอาชีวศึกษาคุณภาพสูง ดังนี้ 1) โครงการวิทยาลัยเทคโนโลยีฐานวิทยาศาสตร์ 2) โครงการพัฒนาศูนย์ความเป็นเลิศทางการอาชีวศึกษา (Excellent Center) 3) โครงการพัฒนาสถาบันเฉพาะทาง ปีโตรเคมี 4) ความร่วมมือ National Institute of Technology (สถาบันโคเซ็น) ประเทศญี่ปุ่น 5) แนวทางปฏิรูปอาชีวศึกษาเพื่อยกระดับคุณภาพหลักสูตรอาชีวศึกษาตามนโยบายรัฐ หรือ "อาชีวะพรีเมียม"

4. ความสำคัญของการผลิตกำลังคนอาชีวศึกษาสมรรถนะสูง

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เป็นหน่วยงานหลักของกระทรวงศึกษาธิการมีหน้าที่ในการจัดการอาชีวศึกษาและฝึกอบรมวิชาชีพ เพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนด้านวิชาชีพในระดับฝีมือ ระดับเทคนิค และระดับเทคโนโลยี ให้มีการยกระดับการศึกษาวิชาชีพให้สูงขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนการศึกษาแห่งชาติ และตรงตามความต้องการของตลาดแรงงาน โดยนำความรู้ทางทฤษฎีอันเป็นสากล และภูมิปัญญาไทยมาพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถในทางปฏิบัติ และมีสมรรถนะจนสามารถนำไปประกอบอาชีพในลักษณะผู้ประกอบการหรือประกอบอาชีพอิสระ [11] สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาได้พยายามผลิตและพัฒนากำลังคนด้านวิชาชีพที่มีความรู้ ทักษะด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อตอบสนองความต้องการกำลังคนในการพัฒนาประเทศ และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันกับนานาชาติผ่านโครงการต่าง ๆ ตามนโยบายของรัฐบาล เช่น โครงการความร่วมมือกับสำนักงานคณะกรรมการนโยบายวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมแห่งชาติ ในการจัด

ตั้งวิทยาลัยเทคโนโลยีฐานวิทยาศาสตร์ โดยคณะรัฐมนตรี มีมติเห็นชอบเมื่อวันที่ 18 ธันวาคม พ.ศ. 2550 ให้มีการจัดตั้งวิทยาลัยอาชีวศึกษาเทคโนโลยีฐานวิทยาศาสตร์ และจัดการเรียนการสอน จำนวน 5 แห่ง ได้แก่ วิทยาลัยอาชีวศึกษาเทคโนโลยีฐานวิทยาศาสตร์ (ชลบุรี) และวิทยาลัยเทคนิคสุรนารี สาขาเครื่องจักรอัตโนมัติ วิทยาลัยอาชีวศึกษาสิงห์บุรี สาขาวิชาเทคโนโลยีอาหาร วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีลำพูน สาขาวิชาเทคโนโลยีชีวภาพ เกษตร และวิทยาลัยเทคนิคพังงา สาขาวิชาพาณิชยกรรม และบริการฐานวิทยาศาสตร์ (เทคโนโลยีการท่องเที่ยว) การจัดการเรียนการสอนมีการบูรณาการด้วยการนำสาระ และทักษะพื้นฐานด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และทักษะพื้นฐานด้านวิชาชีพมาบูรณาการเป็นโครงการ (Projects) ใช้กระบวนการเรียนการสอนแบบ Project-Based Learning ที่มีการบูรณาการ STEM Education และจัดการเรียนการสอนตามมาตรฐานสากลรูปแบบ โคเซ็น (KOSEN) ในวิทยาลัยเทคโนโลยีฐานวิทยาศาสตร์ 2 แห่ง ได้แก่ วิทยาลัยอาชีวศึกษาเทคโนโลยีฐานวิทยาศาสตร์ (ชลบุรี) สาขาวิชาวิศวกรรมอิเล็กทรอนิกส์ และวิทยาลัยเทคนิคสุรนารี สาขาวิชาวิศวกรรมแมคคาทรอนิกส์ เพื่อผลิตกำลังคนที่มีสมรรถนะสูง สำหรับภาคอุตสาหกรรม New Growth Engine และรวมถึงโครงการสถานศึกษาเฉพาะทาง (Excellent Model School) โครงการยกระดับคุณภาพหลักสูตรอาชีวศึกษาตามนโยบายรัฐบาล (อาชีวะพรีเมียม) โครงการความร่วมมือกับต่างประเทศ ในการจัดการอาชีวศึกษา ซึ่งทุกโครงการต่างมีเป้าหมายในการผลิตกำลังคนอาชีวศึกษาคุณภาพสูง ให้ตรงตามความต้องการกำลังคนในการผลิตกำลังคนให้สอดคล้องกับความต้องการกำลังคนในการพัฒนาประเทศ และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศได้อย่างแท้จริง [6]

5. การบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาสู่องค์กรสมรรถนะสูง

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา [8] ได้กำหนดแนวทางขับเคลื่อนการบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาสมรรถนะสูง เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของแผนยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) ประเทศ

ที่มีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืนเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 อันจะนำไปสู่การพัฒนาให้คนไทยมีความสุข บรรลุซึ่งผลประโยชน์แห่งชาติในการพัฒนาคุณภาพชีวิต และสร้างรายได้ระดับสูง สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาได้ประกาศจุดเน้นและทิศทาง ในการขับเคลื่อนนโยบาย ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมโดยบูรณาการงานกับภาคีเครือข่ายทำความเข้าใจภาครัฐและเอกชน ในการขับเคลื่อนโดยนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติในการการพัฒนาศูนย์ความเป็นเลิศทางการอาชีวศึกษา (Excellent Center) และได้แนวทางการพัฒนาศูนย์ความเป็นเลิศทางอาชีวศึกษา และได้กำหนดหลักเกณฑ์การคัดเลือกสถานศึกษา (Excellent Center) ดังนี้ 1) กำหนดสาขาวิชาชีพที่สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศมี Impact ต่อเศรษฐกิจและความมั่นคงของประเทศ 2) คัดกรองสถานศึกษาที่มีการกลั่นกรองมาแล้ว และมีต้นทุนการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจากโครงการที่ผ่านมาแล้ว เช่น โครงการส่งเสริมสถานศึกษาอาชีวศึกษาเป็นเลิศเฉพาะทางอาชีวะพรีเมียม โครงการ Excellent Model School สาขพล่งประชารัฐ 3) หา Gap การพัฒนาสั้น เป็นผลสำเร็จเร็ว 4) กำหนดแนวทางร่วมจาก Stakeholder มาระดับหนึ่งมีข้อมูล/ทิศทางชัดเจน 5) คัดเลือกสาขาที่มีศักยภาพความเป็น HUB ในการให้บริการสถานศึกษาแห่งอื่น [12]

วันทิตา และคณะ [13] ได้ศึกษาการบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาสู่ความเป็นองค์กรสมรรถนะสูง ประกอบด้วย 1) การมอบหมายงาน ความรับผิดชอบ การพัฒนาตนเอง การกำกับติดตาม การทำงานเป็นทีม การสร้างแรงจูงใจ และการมีส่วนร่วม 2) เงื่อนไขการเกิดกระบวนการบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาที่มีความเป็นองค์กรสมรรถนะสูง ได้แก่ คุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหาร และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทภาวะผู้นำ 3) การดำรงอยู่ของกระบวนการบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาที่มีความเป็นองค์กรสมรรถนะสูง ได้แก่ นโยบายบริหารความมั่นคง การควบคุมคุณภาพการสร้างแรงจูงใจและความรัก ความผูกพัน 4) ผลที่ตามมาจากการบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาที่มีความเป็นองค์กรสมรรถนะสูง ได้แก่ สถานศึกษามีคุณภาพ บุคลากรมีวัฒนธรรมองค์การ

ในการทำงานร่วมกัน ผู้สอนมีความเชี่ยวชาญทางวิชาชีพ และผู้เรียนมีสมรรถนะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์

Miller [14] ได้กล่าวถึง การบริหารองค์การที่มีสมรรถนะสูง คือ ระบบการทำงานและทีมงานที่มีประสิทธิภาพเป็นส่วนเชื่อมโยงที่สำคัญกับแนวคิดที่มุ่งสู่องค์การสมรรถนะสูง การมีระบบการทำงานการออกแบบงานว่าจะมอบหมายงานให้บุคคลหรือทีม ในขณะที่การมีทีมงานที่ดีเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการทำงาน ที่จะนำไปสู่องค์การสมรรถนะสูง ดังนี้ 1) การออกแบบองค์การกระบวนการทำงาน 2) โครงสร้างองค์การที่ปรับตัวได้ง่าย และมีความยืดหยุ่นตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงของลูกค้า และสิ่งแวดล้อมได้เป็นอย่างดี 3) มีลำดับชั้นการปกครองน้อยหรือให้อำนาจบริหารแก่ทีมงานต่าง ๆ ให้มากที่สุด 4) มีระบบการเชื่อมต่อส่วนต่าง ๆ ขององค์การเข้าด้วยกัน

สรุปได้ว่า การบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาสู่องค์กรสมรรถนะสูง เป็นการบริหารสถานศึกษาที่มีระบบการทำงานและทีมงานที่มีประสิทธิภาพ ที่เป็นส่วนเชื่อมโยงที่สำคัญกับแนวคิดที่มุ่งสู่องค์การสมรรถนะสูง การมอบหมายงาน ความรับผิดชอบการพัฒนาตนเอง การกำกับติดตาม การทำงานเป็นทีม มีกระบวนการในการบริการงานที่มีการสร้างแรงจูงใจ การมีส่วนร่วม และเงื่อนไขการเกิดกระบวนการบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาที่มีความเป็นองค์กรสมรรถนะสูง การเป็นองค์กรสมรรถนะสูงยังขึ้นอยู่กับองค์ประกอบอื่น ๆ ได้แก่ หลักสูตร ผู้สอน เครือข่ายความร่วมมือ และปัจจัยอื่น ๆ ที่มีผลในการเป็นองค์กรสมรรถนะสูง

6. แนวทางการบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาสู่องค์กรสมรรถนะสูง

แนวทางการบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาสู่องค์กรสมรรถนะสูง ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) การพัฒนาระบบการบริหารจัดการเชิงรุก 2) การพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะและรูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลาย 3) การพัฒนาครูและผู้เชี่ยวชาญในอาชีพเฉพาะทาง 4) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่เข้มแข็ง และ 5) ปัจจัยสนับสนุนพิเศษ ที่เอื้อต่อการผลิตกำลังคนอาชีวศึกษาคุณภาพสูง

6.1 การพัฒนาระบบการบริหารจัดการเชิงรุก เพื่อสร้างระบบบริหารจัดการสถานศึกษาที่เข้มแข็ง เน้นการวางแผน การมีส่วนร่วม การใช้นวัตกรรม และความรับผิดชอบต่อสังคม มีเป้าหมาย คือ 1) โครงสร้างระบบงาน เอื้อต่อการบริหารจัดการเชิงรุก 2) ศักยภาพบุคลากรด้านการบริหารแนวใหม่ การสร้างการมีส่วนร่วมและความรับผิดชอบต่อสังคมในระดับสูง 3) แผนพัฒนาสถานศึกษาที่มีการนำสู่การปฏิบัติ ติดตาม ประเมินผลอย่างจริงจัง 4) การบริหารจัดการด้วยนวัตกรรมและเทคโนโลยีที่ทันสมัย

6.2 การพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะและรูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อจัดทำและปรับหลักสูตรให้เป็นฐานสมรรถนะ ที่สอดคล้องกับความต้องการและยึดโยงกับมาตรฐานอาชีพ เป็นที่ยอมรับในระดับชาติ และระดับสากล มีเป้าหมาย ดังนี้

- 1) พัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะในกลุ่มอาชีพ First S-curve และ New S-curve
 - 2) สนับสนุนส่งเสริมการพัฒนา รูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น STEM for TVET, Project-Based Learning, Constructionism, Work Integrated Learning (WIL), Dual Vocational Training (DVT)
 - 3) พัฒนาหลักสูตรหรือรูปแบบการเรียนรู้ ด้วยความร่วมมือกับสถานศึกษาในต่างประเทศ
 - 4) สร้างผู้เรียนอาชีวศึกษาสู่การเป็นผู้ประกอบการใหม่ (New Entrepreneurs)
 - 5) สร้างระบบการเรียนรู้ทวิภาคีเชิงรุกที่เป็นเลิศ
 - 6) พัฒนาทุนมนุษย์ทุกช่วงวัย (Lifelong Learning)
- 6.3 การพัฒนาครูและผู้เชี่ยวชาญในอาชีพเฉพาะทาง

เพื่อเสริมสร้างศักยภาพและพัฒนาระบบการสรรหา การจูงใจ และค่าตอบแทนที่เหมาะสมแก่ครูและ ผู้เชี่ยวชาญ ในอาชีพเฉพาะทางมีเป้าหมาย คือ 1) ครูและผู้เชี่ยวชาญ ในอาชีพเฉพาะทางของสถานศึกษาเป้าหมาย ได้รับการพัฒนาในวิชาชีพเฉพาะอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง 2) ระบบการสรรหาและคัดเลือกครูและผู้เชี่ยวชาญในอาชีพเฉพาะทาง 3) ระบบการจูงใจและค่าตอบแทนครูและ ผู้เชี่ยวชาญในอาชีพเฉพาะทาง

6.4 การสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่เข้มแข็ง เพื่อพัฒนา และขยายเครือข่ายความร่วมมือกับภาคประกอบการ สถาบันอุดมศึกษาและ/หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งใน และต่างประเทศ มีเป้าหมาย คือ 1) มีข้อตกลงและความร่วมมือกับภาคประกอบการสถาบันอุดมศึกษาและ/หรือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ 2) มีระบบ การบริหารจัดการเรียนรู้ด้วยความร่วมมือกับสถาน ประกอบการ

6.5 ปัจจัยสนับสนุนพิเศษ ที่เอื้อต่อการผลิตกำลังคน อาชีวศึกษาคุณภาพสูง เพื่อจัดหาและพัฒนาโครงสร้าง พื้นฐาน เครื่องมือ ครุภัณฑ์ ค่าใช้จ่ายรายหัว ทุนการศึกษา ที่เพียงพอเหมาะสม และ Digital Learning Platform มีเป้าหมาย คือ 1) อาคาร โรงฝึกงาน ห้องปฏิบัติการ หอพัก และสิ่งอำนวยความสะดวก 2) เครื่องมือ ครุภัณฑ์พื้นฐาน ที่จำเป็นสำหรับวิชาชีพเฉพาะ 3) ค่าใช้จ่ายรายหัวที่ เพียงพอเหมาะสม 4) ทุนการศึกษาจากหน่วยงานภายนอก สำหรับผู้ที่มีความสามารถพิเศษ 5) ช่องทางการเรียนรู้ และติดต่อสื่อสารในรูปแบบดิจิทัล (Digital Learning Platform) โดยมีโมเดลดังภาพ

ภาพที่ 1 แนวทางการบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาสู่องค์กรสมรรถนะสูง

บทสรุป

แนวทางการบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาสู่องค์กรสมรรถนะสูง เพื่อจะเป็นแนวทางให้สถานศึกษาได้นำไปใช้ในการบริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เพื่อผลิตกำลังคนอาชีวศึกษาคุณภาพสูง ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การพัฒนาระบบการบริหารจัดการเชิงรุก ที่มีโครงสร้างระบบงานเอื้อต่อการบริหารจัดการเชิงรุก บุคลากรมีศักยภาพด้านการบริหารแนวใหม่ มีการสร้างการมีส่วนร่วม และความรับผิดชอบในระดับสูง มีแผนพัฒนาสถานศึกษาที่มีการนำสู่การปฏิบัติ ติดตาม ประเมินผลอย่างจริงจัง และมีการบริหารจัดการด้วยนวัตกรรมและเทคโนโลยีที่ทันสมัย 2) การพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะและรูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลาย ที่มีการพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะในกลุ่มอาชีพ First S-curve และ New S-curve มีสนับสนุนส่งเสริมการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลาย มีพัฒนาหลักสูตรหรือรูปแบบการเรียนรู้ด้วยความร่วมมือกับสถานศึกษาในต่างประเทศ และสร้างผู้เรียนอาชีวศึกษาสู่การเป็นผู้ประกอบการใหม่ (New Entrepreneurs) 3) การพัฒนาครูและผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางที่มีการเสริมสร้างศักยภาพและพัฒนาระบบการสรรหา การจูงใจ และค่าตอบแทนที่เหมาะสมแก่ครูและผู้เชี่ยวชาญในอาชีพเฉพาะทาง 4) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่เข้มแข็ง ที่มีการพัฒนาและขยายเครือข่ายความร่วมมือกับภาคประกอบการ สถาบันอุดมศึกษา และ/หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ และ 5) ปัจจัยสนับสนุนพิเศษที่เอื้อต่อการผลิตกำลังคนอาชีวศึกษาคุณภาพสูง มีการจัดหาและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เครื่องมือ ครุภัณฑ์ ค่าใช้จ่ายรายหัว ทุนการศึกษาที่เพียงพอเหมาะสม และ Digital Learning Platform ดังนั้นทั้ง 5 องค์ประกอบที่กล่าวมาจะสามารถเป็นแนวทางในการขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติในการพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์กรสมรรถนะสูงให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดขององค์กร และความก้าวหน้าขององค์กรต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- [1] กระทรวงศึกษาธิการ. (2566). [ออนไลน์]. นโยบายและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566. [สืบค้นเมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม 2566]. จาก <https://www.moe.go.th/360policy-and-focus-moe-2023/>.
- [2] de Waal, A., & Sultan, S. (2012). Applicability of the High Performance Organization Framework in the Middle East: The Case of Palestine Polytechnic University. International Conference in Business, 9-10 May 2012. Sharjah, United Arab Emirates.
- [3] McShane, S. L., Glinow, M. V., & Mary, A. (2003). Organizational Behavior: Emerging Realities for the Workplace Revolution (2nd ed). New York: McGraw-Hill.
- [4] สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2559). โครงการศึกษาเพื่อทบทวนความต้องการกำลังคนเพื่อใช้วางแผนการผลิตและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ. กรุงเทพมหานคร: พิริกวานกราฟฟิค.
- [5] สำนักงานพัฒนาระบบราชการ. (2566). [ออนไลน์]. รายงานประจำปีของสำนักงานสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. [สืบค้นเมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม 2566]. จาก <https://www.opdc.go.th/content/viewbookODI3OXx8MXx8dGh8fFdQZU84#book/>.
- [6] สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2560). รายงานประจำปี 2560. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- [7] ธนู วงษ์จินดา. (2565). ผลิตและพัฒนาากำลังคนอาชีวศึกษาสมรรถนะสูง เพื่อการพัฒนาประเทศ. วารสารวิชาการสถาบันการอาชีวศึกษาภาคใต้ 1, 7(2), 3-11.

- [8] สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). [ออนไลน์]. (ร่าง)กรอบทิศทางการศึกษาชาติ พ.ศ. 2560-2575. [สืบค้นเมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม 2566]. จาก <https://backoffice.onec.go.th/uploaded/Outstand/2016-EdPlan60-74.pdf>.
- [9] สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 พ.ศ. 2566-2570. กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- [10] สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2565). แนวทางขับเคลื่อนการบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาสมรรถนะสูง เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของแผนยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579). กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- [11] กระทรวงศึกษาธิการ. (2559). มาตรฐานการอาชีวศึกษา ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ และระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นสูง พ.ศ. 2559. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- [12] ธนากร คุ่มภัย ประทีน เลี่ยนจำรูญ และสมพร ปานดำ. (2564). การพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษา ด้านอุตสาหกรรมเพื่อรองรับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานนวัตกรรม. วารสารนวัตกรรมการเรียนรู้และเทคโนโลยี, 1(1), 52-62.
- [13] วันทิศา โปธิสาร สมคิด สร้อยน้ำ และเรวณีย์ ชัยเขาวรัตน์. (2563). การบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาสู่ความเป็นเลิศ: การศึกษาทฤษฎีฐานราก. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 14(1), 127-138.
- [14] Miller, L. M. (2009). [online]. The High-Performance Organization an Assessment of Virtues and Values Prepared for the European. [Retrieved June 2, 2023]. from https://bahai-library.com/pdf/m/miller_high_performance_organization.pdf.